

לביחרים - 054-8447251

טעם

הערות צ' יונים ב' יאורים' שובים

08-9742251

סדר ועימוד:

עִימוּדִים

עימוד מקצועי לספרי קודש
(בשעות הערב) 08-9798661

himudime@gmail.com

* הציונים וההערות נכתבו בלימוד המסכתא, ויתכן שיש בהם תועלת ללומד המבקש לעמוד על עומק הבנת הפשט בגפ"ת, ובפרט במקומות שיש בהם קושי (וע"כ כשצוין "עי" מהרש"א" וכדו', היינו שיש כאן קושי בהבנה). לא הובאו כאן קושיות והערות שאינם שייכים להדיא להבנת הפשט, ואף לא מערכות עמוקות שדרך הלומדים בעיון עמוק לעיין בהם [ופעמים שצינו שיש כאן מקום לעיין היטב].

* ידוע שהפירוש המיוחס לר"ח במסכתין אינו לר"ח, אמנם כיון דכבר צוין כן בש"ס והמפרשים אף כאן כתבנו כן.

* הציונים ל"ברכת יצחק", הכונה לספר "ברכה לראש" שהוא תוס' הרא"ש למסכתין עם הגהות ברכת יצחק.

* חלק מהספרים (כגון חידושי ר' משה מאימראן, רא"ם) עדיין לא נדפסו בנפרד אלא ב"אוצר הפירושים".

* הציונים וה"ילקוט מפרשים" עפ"י מהדורת "עוז והדר".

* "ב"ש=באר שבע, בנ"ש=בני שמואל.

מסכת הוריות

⊖ ב' ע"א ⊕

גמ' עד שיאמרו להם מותרין אתם. לאפוקי אם רק למדו בבית המדרש (ר"ח ותוס' הרא"ש).

שם מותרין אתם לעשות. היינו שישאלו בשעת מעשה (תוס' הרא"ש עי"ש).

שם על פיהם על פיהם ממש. א"כ הוי זו ואצ"ל זו (ועי' ב"ש).

שם לא שב מידיעתו אינו מביא כו'. בשעה שאכל לא שב מידיעתו, אך השתא שמביא הקרבן שב, דאל"ה הוי זבח רשעים תועבה ופשיטא דאין מקבלין הימנו (תוס' חולין ה' ע"ב ד"ה אינו).

רש"י הראשון במשנה שחלב או דם. אין כונתו להיתר איסור חלב לגמרי, דהא להלן ג' ע"ב במתני' אי דאם עוקרין כל הגוף ל"ש דין זה, אלא כונתו לחלב שע"ג הקיבה וכדו', וכ"ה בתוס' הרא"ש בגמ' ובר"ח בד"ה אמר רבא.

רש"י ד"ה לעולם כו' גמר הוראה דלחייב קרבן. ואף דשמואל ע"כ לא קאי על מתני' דידן, דשמואל נקט בי"ד חייבין ובמתני' לא איירי בזה אלא בפטור היחיד אף שגם בי"ד פטורין (כי לא עשו רוב הציבור על פיהם), מ"מ הש"ס הביא הא דשמואל דמתני' מקשינן עליו (אחרונים). וי"מ דאף דשמואל מייירי בחיוב בי"ד, ממילא שמעינן גם לגבי פטור היחיד, דחד דינא הוא.

רש"י ד"ה חייבת בקרבן כו' עד סוף הדיבור. לפי תוס' הרא"ש הנ"ל א"צ שיאמרו לה בי"ד לשון "להנשא", אלא כל שבאה לשאול למעשה היינו התירוה לינשא, ולישנא קא דייק (חזו"א י"ד סק"ג).

תוד"ה בין שעשו, בסופו, פטורים לגמרי. דלגבי כ"א מהבי"ד חשבינן ליה שעשה בהוראת בי"ד.

תוד"ה הורו כו' כיון שתולה בבי"ד. לשיטתם, הא דיחיד פטור, א"צ לזה סנהדרין גדולה, אלא כל בי"ד נויש חולקין

ממנו ויתלה בהם, משא"כ שמעון
בן עזאי וכדו'.

שם ידיע דאסור וקא טעי במצוה
לשמוע כו'. עי' רש"ש,
ומהרצ"ח בשם הרמב"ן, וב"ש
(בד"ה ואין להקשות), והאריכו בזה
האחרונים.

שם בסוה"ע אימא איפכא. ומשמע
דחד מהבריות ודאי ר'
יהודה היא, והיינו דסתם ספרא ר'
יהודה (תוס' הרא"ש להלן ריש ג' ע"א).

רש"י ד"ה אבל רוב קהל שחטאו
כו' וכי היכי דבהוראה
פטורין הן כו'. לפי"ז בין לענין
מיעוט קהל בין לענין רוב, לא ענין
הבי"ד שמביאים פר קובע, אלא
פטור או חיוב הציבור, וא"כ לשון
הברייתא קשה דעיקר חסר מן
הספר.

רש"י ד"ה לאו מכלל דמיעוט כו'
אי הכי נהדר ברישא כו'. עי'
היטב בתוס' הרא"ש וכן בב"ש
בד"ה מהדר ברישא.

תור"ה תנא כו' דהא מרישא
ידענין דקתני כו'.
האחרונים התקשו בדבריהם דהא
ברישא מיירי בלא ידע שטעו (עי'
רש"ש). ובפשטות כונת התוס'

בזה]. ומ"ש לעיל בד"ה הורו, צ"ל
דכונתם על הדין הכללי של פר
הע"ד של ציבור שבי"ד חייבין, אף
שהמשנה לא איירי בזה אלא
בפטור היחיד, וכ"כ מרומ"ש
ועו"א. ובספר אור הנר כ'
מהחזו"א לחלק בין הוראה כללית
להוראה פרטית, שבהוראה כללית
כגון להתיר חלב, בזה היחיד פטור
רק בהוראת סנהדרין גדולה,
ובהוראה פרטית סגי בכל בי"ד.

תור"ה אמר אב"י. האחרונים כ'
שזה דוחק ופי' בע"א,
ובפשטות י"ל דקאי אדסליק
מיניה, וכ"כ מג"ג.

תור"ה ואיכא כו' ה"ה נתחלף לו.
זה תמוה, דהא על פיהם
כתוב (כ"ש).

❧ ב' ע"ב ❧

גמ' זו ואצ"ל זו קתני. עי' ח"נ
בילקו"מ.

שם א"ל אב"י כי האי גונא מזיד
הוא. וקשה דגם במתני' קתני
וידע "אחד מהן", א"כ הוא
בסנהדרין הגדולה וודאי שהוא
מזיד. וכ' האחרונים (מג"ג מרומ"ש
חזו"א) דשייך שיהיו הבי"ד גדולים

דבלא גמיר וסביר הרי הוא ע"ה ואין ידיעתו ידיעה כלל, ותמיד הוי שוגג על פיהם ופטור, וכ"ה להדיא ברמב"ם פי"ג ה"ה, ועי' גם ר"ח.

תוד"ה ש"מ כו' מ"מ אסמכתא מקרא לא חזינן. וקשה דהא לחיוב א"צ קרא, דממילא הוא, רק לפטור בעינן קרא (וכה"ק משמרות כהונה). ועו"ק דקו' זו לכא' לא מתרצים (ועי' מרומ"ש בכל דבריהם, ועדיין צ"ב).

שם דאי משום דלא מהדר ברישא ממיעוטא. עי' בתוס' הקודם דלא מחלקים בין יחיד למיעוט. ועי' זרע אברהם בגמ' ד"ה ומהדר ברישא.

❦ ג' ע"א ❦

רש"י ד"ה הוראה תלויה בכי"ד כו' שהורו לעבור "מעניני". הם הזקנים (רש"י תענית כ"ד ע"א). ועי' תו' רא"ש ה' ע"א ד"ה וחד למעשה.

רש"י ד"ה מועטין ונתרבו, עד סופו, דיחיד שעשה בהוראת כי"ד פטור. ומ' דכ"ז למ"ד יחיד שעשה בהוראת כי"ד פטור, ולמ"ד חייב לא מיבעיא לן,

עי' מג"ג בגמ' בד"ה ר"ש דאזיל. ועי"ש שהסביר הס"ד בגמ', כיון דהתם אין הידיעה מספקת (לר"ש) להוציא מידי החיוב דשעת החטא, אך כאן במועטין ונתרבו דבשעת החטא פטורין אפשר דהידיעה גרידא מחייבת.

רש"י ד"ה כיון דתרי כו'. עי' מרומ"ש בגמ' ד"ה כיון.

רש"י ד"ה או דלמא כו' שלא בהוראה כו'. עי' מהרש"א. [ותוס' הרא"ש פ"י בהוראה].

תוד"ה מועטין ונתרבו מאי. נ' שהתוס' הבינו ברש"י שמחלק בין אישתני מחיוב לחיוב, ומפטור לחיוב, אמנם נ' ברור שמ"ש רש"י דמועטין ונתרבו אינם בני קרבן, כונתו דלפי"ז יש להסתפק אם ר"ש אזיל בתר ידיעה גרידא לחייב קרבן, כיון שהחטא לא מחייב, וצ"ע.

תוד"ה הורו כי"ד כו' אלא על הקרב לשלמים. פי' דשייך שהצדוקים אומרים דרק חלב הקרבנות אסור, אך חלב ודם דחולין לא אסרה תורה.

תוד"ה אלא, צ"ע כו'. ע"כ כונתם דחטאו מיעוט בתרא אחרי

מכח פסק הרבים, אמנם ג"ז צ"ע
 דזה הרי ממילא כך הוא, דבפסק
 בי"ד תמיד הולכים אחר הרוב,
 וא"צ להרכנת ראשו, ואמאי הוי
 הוראה. ובברכת יצחק (על תוס'
 הרא"ש) כ' דטעה במצוה לשמוע
 דברי חכמים, וכ"כ בחפץ ה' (לעיל
 ב' ע"ב ד"ה תרתי), והוי הוראה כיון
 שחבריו חשבו שסובר כמותם,
 ועדיין צ"ב.

שם טועין אתם הרי אלו פטורין
 טעמא דאמר כו'. כל הענין
 צ"ב היטב, עי' תוס' הרא"ש להלן
 ד' ע"ב בד"ה הורו, והאחרונים
 האריכו שם.

שם ה"נ כגון שהרכין בראשו. עי'
 תוס' הרא"ש.

שם ואלא מאי כל עדת דקאמר
 רחמנא ה"ק כו'. והא דהגוי
 "כולו", הנביא מוכיחם דעברו על
 גזירה שכל הציבור יכול לעמוד
 בה, אף שלעיקר דינא מהני מה
 שרוב הציבור יכול לעמוד בה,
 וה"ה הכא, ד"כל" לומר דבעינן
 שיהיו כולם, אף שלעיקר דינא
 מהני רוב סנהדרין להוראה בטעות
 (ב"ש מהמהרלב"ח, עיי"ש שהאריך עוד
 לפרש).

שכבר מתו הראשונים, דאם חטאו
 רוב ציבור ואח"כ מתו מקצתן,
 א"כ היינו מרובין ונתמעטו דלעיל
 (חזו"א י"ד ט', וכ"ה בקר"א), ולפי"ז
 חסר בדברי התוס'. [והרש"ש
 ומשמרות כהונה כ' דהתוס' פי'
 בע"א הא דמרובין ונתמעטו. אמנם
 לעיל לא כ' התוס' לחלוק על
 רש"י].

⊗ ג' ע"ב ⊗

גמ' הואיל וכך אפי' הן מאה. בזה
 מוסיף על ר' יונתן, דלא תימא
 דקרא ד"כל" לומר דסנהדרין דע"א
 בעינן כולם, קמ"ל אפי' מאה
 (מג"ג).

שם כגון שהרכין א' מהן בראשו.
 ענין הרכנת הראש צ"ב
 בתרתי: א) כלפי הדיין, מדוע
 מרכין ראש אם לא מסכים לפס"ד
 של הבי"ד. ב) אמאי הוי הוראת
 כולם בענין זה.

ובקוב"ש (ח"ב סוף עמ' פ"ד) כ'
 דאה"נ מיירי שהדיין מרכין ראשו
 בשקר אף שבאמת לא מסכים
 עמם, ובחזו"א (י"ד י"א) פליג ע"ז
 דזה לא ייתכן, וגם בכה"ג לא הוי
 הוראה כלל, ופי' דהסכים להם

שם אי איכא כולם. אף שבכל דין בעינן שיהיו שם כל הסנהדרין, כאן בעינן שהמיעוט יודו בשתיקה או בהרכנת הראש (שם).

שם דאפי' תלמיד בפני רבו. ובא דין לפני רבו והוא לא נזקק לדבר, נענש אם שתק והוא מבין ברבו שטועה (רש"י בסנהדרין).

שם דנמטיין שיבא מכשורא. שיגיענו נסורת קטנה מן הקורה, כלומר שאם נטעה, ישתלש העונש בין כולנו, ויקלו מעלי (שם).

מתני' ובין שלא הביאו כפרתן. לגבי ר"א דמחייב, הוי לא זו אף זו (מג"ג ומרומ"ש).

גמ' מ"ט דר"ש כו'. דפוטר אפי' יושב בביתו (מג"ג ע"ש ובחזו"א).

שם ואב"א רב כאידך תנא סבר. מזה מוכח שקו' הגמ' על רב ולא על ר"ש, ע"י מג"ג וחזו"א.

שם אשם תלוי איכא בינייהו. דלסומכוס פטור. והקשו האחרונים א"כ מאי איכא בין ר"ש לסומכוס, ובמהרי"ל דיסקין כ'

דלסומכוס הוי ספק חיוב אשם תלוי ואם יפריש האשם ירעה עד שיסתאב.

רש"י ד"ה לפי שלא ניתנה כו'. ע"י גליון הש"ס, ובח"י הגר"ח על הרמב"ם שגגות י"ג ד' בד"ה והנה בעיקר, "אכן נראה דיחיד" כו'.

תוד"ה משל, בסופו, דספק הוי. בחזו"א (פי' י"ד ריש ס"ק י"ב) כ' בפ"י הגמ' דהספק הוא דלא הכריעו חכמים בדינו אם הוא תולה בבי"ד, אמנם י"מ דהא דהו"ל לשאול, עושה אצלו ג"כ מצב של ספק אשמה, כאותה הדרגה של ספק אשמה במה שלא נזהר מאכילת חלב.

❦ **ד' ע"א** ❦

גמ' מכל מצות ולא כל מצות כו'. אך במתני' ובברייתא איתא הדרשה ד"דבר", ע"י ח"נ בילקו"מ (ובר"ח הוסיף תיבת "נמי").

שם וספרה לה מלמד כו'. ע"י תו"רא"ש.

שם דאמרי זבה לא הויא אלא, ביממי כו'. לפי הנך תי',

שייך כ"ז גם בזבה גדולה ולאור
דוקא בשומרת יום, וכ"כ ב"ש
במתני'. ובר"ח כ' דנקט שומרת
יום דסמיך לאיסור גדה שהזכיר,
ובמרומ"ש (ד"ה העראה) כ' דנקט
שומרת יום דהיא תחילת זיבה.

רש"י ד"ה ספק משחשיכה כו'
דהכי אמר בפרק תמיד
נשחט כו'. כונתו בזה להוכיח מהא
דמחור"כ שרי, דאין זה פסול בקרבן
(רע"א בתוס' ומרא"כ).

שם שהרי בין השמשות כהרף עין
כו'. עי' מהרש"א, ובתוס'
הרא"ש פ"י בע"א [ודבריו תמוהים
כמ"ש החזו"א סק"ב עי"ש], ועי'
גם בפ"י ר"ח.

תוד"ה שהביא כפרתו כו' ושמה
הכא מיירי כו'. עי' רע"א
שהקשה דאם הוא פסלות בקרבן
איך שייך שמחור"כ יביא, וכ"ה
להדיא במנחות מ"ט בתוס'. אמנם
בד' התוס' כאן י"ל דהפסול תלוי
באיסור, ובמחור"כ וכדו' שאין
איסור אין פסלות (וכ"כ בקובץ
הערות ביבמות ח', י"א, בסוגריים).
[ועי' רש"ש בהא דל"ש אשם תלוי
במחור"כ].

תוד"ה קרי ביה כו' ואי לא מיעוט
דשאר מצות והוי כתיב

סתמא כו'. ר"ל דבסתמא חייב בכל
גווני בין בכל הגוף בין במקצת,
אלא דהתם בע"ז בעינן קרא לחייב
מקצת לאפוקי משאר מצות
דגזוה"כ שפטור בהם במקצת,
משא"כ הכא דאין צריך לקרא
דמקצת לחייב, דאף בסתמא חייב,
ע"כ דגלי קרא לומר דדוקא מקצת
חייב ולא כל הגוף.

שם וליכא למימר אפכא דדבר
כולו משמע כו'. קו' זו כבר
הקשה לעיל (וכן העיר בקר"א, וע"ע
משמרות כהונה ומהרי"ל דיסקין),
ושמא כ"ז מרבינו שמחה, ולעיל
לא.

שם דבר שאין הצדוקין מודין בו.
עי' להלן בד"ה בדבר להבין
כונתם כאן.

תוד"ה רב אשי. במהרי"ל דיסקין
כו' דלא משמע להו דסגי
ב"מן הדבר" למעוטי כל הגוף,
ובמרומ"ש כ' דלא גרסי בגמ' גי'
דידן.

תוד"ה בדבר כו' כמו בתו
מאנוסתו כו'. "קשה
לומר דבתו מאנוסתו הוי עקירת כל
הגוף" (קר"א).

תוד"ה יש כו' ובנדה מקרי קיום
כו'. ר"ל, דכלפי איסור

נדה הכללי, התרת איסור שומרת יום לגמרי הוי ביטול מקצת, ובגמ' דפריך א"ה אפי' נדה, לפי מה שהעמיד בהיתר העראה שלא כדרכה, א"כ זה יש להשמיענו גם בנדה.

תוד"ה דאמרי. עי' גליון הש"ס ובתו' רא"ש.

❦ **ד' ע"ב** ❦

במתני' או נתין. עי' רש"ש (וכ"ה בחזו"א).

בגמ' שלא היה מופלא כו' "מנלן". היינו מאיזה קרא, והשיב לו דליכא קרא אלא סברא (כ"ש).

במתני' ועשו כל הקהל או "רובן". היינו רוב כל שבט ושבט (מג"ג).

שב"י"ב" שבטים מביאין י"ב פרים. אם זה שבט לוי או אפרים ומנשה, עי' להלן ו' ע"ב.

רש"י במשנה ד"ה או שלא היה מופלא, א"נ זקן כו'. דלאחר שנזדקן העבירוהו, כמ"ש הרשב"א בשו"ת ח"ו קצ"א.

רש"י ד"ה אמר ר' חסדא כו' והואיל ומצינו כו'. האחרונים התקשו בדבריו מה ר"ל בזה, ואמאי לא כ' זה במתני'. (ועי' ר"ח שהק' אמאי בעינן למילף עדה עדה מסנהדרין קטנה להוראת בי"ד, ולא ילפינן מסנהדרין דמשה. והאחרונים תי' דללא הגז"ש לא ידעינן דמיירי בסנהדרין, אלא בעם. אמנם ל"נ דכונת רש"י כאן לזה).

רש"י ד"ה ונתחלף חלב בשומן כו' לאו תולה בכי"ד הוא. בתוס' הרא"ש פ"י להיפך, ובאמת גרים הכל בלשון רבים, וכ"ה בר"ח.

תוד"ה בעי כו' אבל חרישה כו'. בקר"א גרי' "אבל קשה דחרישה" כו', אך שאר אחרונים נ' שהבינו שכונת תוס' ליישב דאה"נ חרישה לאו דוקא [ובאמת צדוקין מודין בה] ונקט רישא כו'.

תוד"ה ש"מ כו' בהאי "דרשא". מילה זו לאו דוקא, ור"ל דע"כ צ"ל דאה"נ להצדוקין אין שבת בשביעית.

תוד"ה אחד כו' נעשה כאבן. קשה דא"כ אמאי בעינן לגז"ש במתני', הא הוי סנהדרין חסירה.

ובמרום"ש כ' דלרש"י באמת מיירי ביותר מע"א עי"ש, ובחזו"א סקי"ח כ' דס"ד דכאן דמיירי לענין הוראה ולא לדיני נפשות הוי בכלל סנהדרין, דסו"ס הוא חכם וראוי להוראה, וכ"ה בר"ח.

❦ ה' ע"א ❦

במתני' הורו בי"ד ועשו ז' שבטים או רובן וכו' דברי ר"מ. בבבא זו השמיענו דסגי ברוב שבטים, מה שלא השמיענו ברישא (מג"ג ברש"י).

רש"י במתני' ד"ה הורו בי"ד ועשו שבעה שבטים כו' וכגון דהוי רובן של ישראל. דלר"מ בעינן תרתי, גם רוב שבטים וגם רוב ישראל, מהא דרשב"א בכרייתא אמר משמיה דר"מ דסגי בחד רובא, משמע דלתנא דמתני' בעינן תרתי (אחרונים). ולר"מ רובא דשבטים לומד זה מסברא (קר"א). **תוד"ה** ור"ש. עי' ח"נ בפי' דבריהם.

תוס' הרא"ש ד"ה ת"ר, בסופו, כיון שהתירוהו בי"ד. זהו חידוש גדול, דסו"ס בכל גווני עברו עבירה, דהוראה בטעות היא.

❦ ה' ע"ב ❦

גמ' שבט אחד דמקרי קהל מנא להו. אף שלעיל בע"א ילפינן להו מקראי לחייב על כל קהל וקהל, מנ"ל דדוקא שבט מיקרי קהל (הורה גבר).

רש"י ד"ה מעיני העדה כו' דהיינו ע"י הוראת בי"ד. עי' תו' רא"ש. (ובהמשך לדבריו בסוף ע"א לעיל).

רש"י ד"ה אי בהוראת בית דינו. עי' תוס' הרא"ש.

רש"י ד"ה אלא. ובעיא דידן בכה"ג דזה שבט א' (או שישה) והם מיעוט הקהל, דהוי תרתי לריעותא גם מיעוט שבטים וגם מיעוט קהל.

רש"י ד"ה י"א שבטים לא כו' איקרי קהל כו'. דכל סוגית הגמ' אליבא דר"י ור"ש, ולא אליבא דר"מ דלא דריש האי קהל כלל (אחרונים).

תוד"ה שבעה שבטים. דברי התוס' כמו שהם כתובים לפנינו אין להם ביאור כלל, ודבריהם סתומים וחתומים עד ביאת ינון בב"א.

❦ ו' ע"א ❦

גמ' שתכפר על יוצאי מצרים.
היינו על כל הדורות עד
מצרים (שער יוסף ע"ש).

תוד"ה אילים וכבשים. עי' רש"ש.

תוד"ה הוראת שעה. בחזו"א (ס"ק
כ"ד ד"ה ונראה) כתב "כל
הסוגיה מתפרשת כאילו היתה
הוראה ממש (ולא הוראת שעה),
אע"ג דידע דאינו כן, מ"מ דרך
הגמ' להאריך כדי לפרש את
ההלכות המתפרשות דרך משא
ומתן".

תוס' הרא"ש ד"ה מי דמי.
המפרשים השאירו דבריו
בצ"ע, דהא ודאי לכל ישראל יש
חלק בקרבנות ציבור ואין זה
מתחלק לפי מעות.
[וי"מ בקו' הגמ' דלמא לא מיייתי
רוב ציבור].

תוס' הרא"ש ד"ה ומנא לן,
בסופו, ממאי דבשעת
ידיעה רובה דקהל הוי. "זה דחוק,
דהר"ל לגמ' להזכיר כל זה"
(חזו"א).

שם ומיייתי קרא כו' שראו בית
ראשון. ולענין זה דבעינן

ידיעת רוב הקהל מהני רוב קהל
דהשתא, אף שהם מיעוט ביחס
לדור צדקיהו שהם החוטאים.

❦ ו' ע"ב ❦

גמ' אמר אביי אפרים ומנשה כו'.
אף שאביי נחלק לעיל על רב
יוסף, מ"מ מתרץ כאן שלא יקשה
דסו"ס חסרי להו שבטים (דברי
שמואל).

שם כדי לחלק כבוד לדגלים. אין
זה המשך להקודם אלא תרוץ
אחר כמבואר בר"ח ע"ש כל
הענין. (וכ"ה בדק"ס דליתא).

רש"י ד"ה מאי הוה עלה. עי' תו'
הרא"ש.

רש"י ד"ה הא לא קשיא כו' "והכי
אמרינן במס' תמורה" כו'.
"לא ידעתי למה הביא כאן כל זה"
(זרע אברהם).

תוד"ה מזיד, תימה כו'. בתוס'
הרא"ש הקשה מהרמ"ה
דבכה"ג הוי מזיד בגלל הוראתו
בתחילה, ובתוס' כאן כונתם
להקשות דאם עשה בשוגג בסוף,
ע"כ שגם הורה לעצמו לעשות כן
בשוגג, וא"כ שוב הוי הוראה

ועשיה בשוגג. אמנם כבר כ' האחרונים דתי' הרמ"ה שם מתרץ שפיר גם קו' התוס'.

תו' הרא"ש ד"ה דת"ר אם הכהן המשיח, וליכא לפרושי כו'. כ"ז תמוה מאוד, דזו קו' הגמ' להלן ז' ע"א אימא מה ציבור וכו'. [ואולי בגמ' מיירי כשהכהן המשיח הורה והציבור לבד חטאו, דומיא דהוראת בי"ד, והרא"ש מיירי שלא נימא שגם הוא וגם הציבור חטאו, וצ"ע].

ז' ע"א

גמ' למי דומה צבור בפר ואין מביאין אשם תלוי, ומשיח בפר. וקשה דזה כבר אמר לעיל "ציבור מוצא מכלל יחיד ומשיח מוצא מכלל יחיד", וכה"ק הב"ש להלן בגמ'. ותי' אחרונים (ע"י ח"ג בילקו"מ) דלעיל הוא ע"ד השלילה וכאן ע"ד החיוב.

שם ואין מביאין אשם תלוי. עי' ר"ח על מה שייך שהציבור ביאו אשם תלוי.

שם מי שחטאתו ושגגתו שוה וכו'. "חטאתו" היינו המעשה, "ושגגתו" היא הסיבה לחטא.

ובמשיח ההוראה להיתר היא הסיבה לחטא. ועי' רש"ש ברש"י ד"ה דכתיב.

רש"י ד"ה נשיא מוצא מכלל יחיד, דבכלל אם נפש אחת. עי' מרומ"ש.

רש"י ד"ה ומביא אשם ודאי כו' שאם הורו בשחייבין על זדונו כרת ושגגתו אשם. עי' רש"ש. [וברש"י כת"י הנוסח: "שאם הורו בדבר שאין חייבין זדונו כרת ושגגתו חטאת, פטורין לגמרי", וא"ש].

רש"י ד"ה נתכפר לו בפני עצמו כגון שהורו בשני איסורים. אך ג"ז פשיטא דמתכפר בפנ"ע, דהוראת בי"ד היא באיסור אחר, וכה"ק תו' רא"ש (בד"ה הורה עם הציבור).

רש"י ד"ה נתכפר לו עם הציבור כו' הלכך כי הורה כו'. עי' תוס' רא"ש ששתמה ע"ז.

רש"י ד"ה מה נשיא כו' הלכך כי חטא כו'. וקשה דא"כ משיח שחייב בהוראתו לא דמי ליה (וכקו' תוד"ה לא), וא"כ לא היה לו לרש"י להזכיר כאן כ"ז, וכה"ק ח"נ ושע"י.

רש"י ד"ה כשבה או שעירה כו' מופלא של בי"ד כו'. וברא"ש לא פי' כן.

תו' הרא"ש ד"ה הי"ד כו' ואפשר דמושיבין כו'. כבר כ' ע"ז דדבריו פלא, וגם קשה לדבריו מאי קו' הגמ' "והם אינם מופלאים", דאיך ס"ד דכל הסנהדרין לא יהיו ראויין להוראה (וכה"ק בשער"י לעיל ד' ע"ב בד"ה ובציפיתי עיי"ש, ובהי' ר"מ מאימראן), ואם רק חלק מהם כן, א"כ דשרי להושיבם בסנהדרין שוב י"ל דהוי הוראה לענין פר', וצ"ע.

❁ ז' ע"ב ❁

גמ' ואילו משיח בעבודת כוכבים לא קתני. האחרונים הקשו דהו"ל לגמ' לדייק זה ממתני' דלעיל בע"א. וי"ל דהא בהא תליא, דאם משיח חייב בשג"מ לחוד, א"כ חייב בעקירת כל הגוף (וכ"כ חי' ר"מ מאימראן ומרומ"ש).

שם ותסברא בזדונו כרת כו' מי קתני. להלן ח' ע"א.

רש"י ד"ה הוא בחלב, בסופו, דכזית לא כתי' בהדיא כו'. נחלקו המפרשים בכונתו (עי' רש"ש

וילקו"מ ועוד). אמנם לכאו' תמוה, דכיון דשיעורין הלמ"ס הם, א"כ הא דאין הצדוקין מודין היינו שהם מחייבים אפי' בכ"ש. [ובנו"ב תנינא יור"ד ל"ב כ' דהצדוקין ס"ל שחייבים על שיעור גדול מכזית, וצ"ע].

ואפשר דאף את"ל כן, אך כיון שאין הצדוקין מודים בשיעור כזית, כל "ענין" השיעורים הוי "ענין" שאין צדוקין מודין בו, וע"כ חייבים בהוראה שטעו להורות שעל כזית פטורין, וכ"כ בס' גליוני הש"ס יומא ע"ד א' בד"ה רי"א.

[וצ"ל שהכהן משיח התיר כזית והבי"ד התירו לגמרי, ורק אז נקרא שהתירו ב' איסורין, וכ"כ החזו"א ט"ו ד']

תוד"ה דיתבי בתרי מקומות וקמורו "בחד" איסורא. כך גרסו בגמ' (חש"ל). [ועל קו' התוס' לכא' י"ל דאם הוא מופלא והם לא, אף שהסכים להוראתן, אין זה נחשב הוראתן אלא הוראתו שלו, וכ"כ בקר"א (לעיל ע"א) דבטלה הוראתן].

תוד"ה דת"ר, בסופו, צ"ל כו'. וכן צ"ל לגבי הקו' השלישית ששאלו (הורה גבר).

תוס' הרא"ש בסוף ד"ה ושויין כו' ואגב דכתיב כו'. ולעיל (בד"ה וכפר) לא פי' כן, עיי"ש בשער יוסף.

❦ ח' ע"א ❦

גמ' כולן בכלל נפש אחת הן וילמד תחתון מן העליון. וא"ת תיפוק ליה דהתם כתי' כרת בהדיא כדרשי רבנן בסמוך. וי"ל דלרבי ההוא כרת במברך את השם (תוס' יבמות ט' ע"א ד"ה וילמד).

שם ניתי פר לעולה כו' בעבודת כוכבים הוא דמייתי. ובשגגת הוראה דלא שייך כאן (רי"ף ביבמות שם עיי"ש היטב כל הענין).

שם בעבודת כוכבים הוא דכתיבי מאי משמע. עי' מהרש"א.

רש"י במתני' ד"ה אין בי"ד כו' דכתי' באשם כו'. הנה בגמ' ילפינן לדין זה מגז"ש, וכ' אחרונים (חפץ ה', מג"ג, דב"ש ועוד) דבגמ' ילפינן דלא מחייבים פר הע"ד של ציבור, וכונת רש"י להסביר אמאי פטורין מאשם. אמנם בתפא"י במשנה דלהלן ט' ע"א כ' דהעושים כן חייבים אשם,

ולכא' זו מח' הרמ"ה והרא"ש להלן ע"ב בד"ה אין חייבין, עי' מש"ש.

שם ועוד דבאשמות כו'. האחרונים הנ"ל כ' דכאן חוזר להסביר אמאי פטורין מפר, וצ"ע.

רש"י ד"ה וכן המשיח כו' לפי שהוא בכלל נפש אחת. ולא שייך בזה הוראה, דבזה הוא ככל יחיד (צפנח פענח).

רש"י ד"ה לפי שיצאה כו' וכאן לא כתי' כרת. דבריו צ"ע (ועי' פרש"י כתי' בהערות שהביא גם מהב"י שהקשה עליו "ומשונה הוא מפירוש שאר מקומות").

רש"י ד"ה יכול נחלוק כו' דכי היכי כו'. אף שבגמ' לא הוזכר ענין זה, הוסיף זה רש"י דלא נימא שמצינו רק חילוק בעונשין אבל לא בקרבנות בשוגג (עוז והדר, ר"מ מאימראן, ח"י רא"מ).

תוד"ה ילמוד כו' וי"ל כו' דתרויהו בכלל יחיד. כדלעיל ז' ע"א נשיא מוצא מכלל יחיד, ור"ל דאין זה היקש רגיל, אלא בכלל יחיד הוא, ורק לגבי סוג הקרבנות יצא מכלל יחיד (זרע אברהם).

תו' הרא"ש ד"ה מה להלן,
בסופו, שממילא
הוה אמרינן כו'. ר"ל דהשתא דלא
ידעינן דיחיד מביא חטאת רק
בכה"ג דמזיד כרת, א"כ על כל
חטא מביא חטאת, א"כ אף על
אחות אשה מביא חטאת, דלא גרע
מכל חטא.

❦ ח' ע"ב ❦

במתני' איזו היא מצות עשה
שבנדה. ובמקדש לא
פירש, דכיון דפטורין א"צ לזה
(בית דוד).

גמ' מנה"מ דציבור לא מחייבי
כו'. לגבי ציבור ילפינן לעיל
בע"א דחייבין רק בזדונו כרת,
אלא דטומאת מקדש היא בכרת
ובעינן לימוד דחייבין רק בחטאת
קבועה (קר"א ומהריל"ד).

שם ומה ציבור בחטאת קבועה אף
אשם תלוי כו'. תמוה אמאי
לא ילפינן אשם תלוי ג"כ מחטאת
יחיד (מהרש"א וב"ש, ובאחרונים טרחו
ליישב).

רש"י ד"ה מנא הני מילי כו' "שום
קרבן בעולם". עי' רש"ש,
ובתוס' הרא"ש על תחילת המשנה

נחלקו בזה הרמ"ה והרא"ש. ובוד'
הרמ"ה צ"ל דס"ל דמיקרי הוראת
בי"ד והציבור נאגדין בה, אלא
שיש כאן פטור מקרבן בלבד,
והרא"ש ס"ל דהיכא דאין קרבן
הע"ד של ציבור אין כאן הוראה
(וכ"כ בס' בן משק). ולכא' לפי"ז
נחלקו גם לגבי קרבן אשם לעיל
בע"א במתני' אם הציבור יתחייבו
כיחידים או לא, עי' מ"ש שם.

רש"י ד"ה אי הכי קרבן עולה
ויורד כו' אף ואשם דכתיב
באשם תלוי כו'. עי' רש"ש בגמ',
וכ"כ ש"א.

רש"י ד"ה זו היא שיבה כו' לא
תימא כו'. עי' רש"ש.

רש"י ד"ה אין בי"ד חייבין,
בסופו, וה"ה למשיח. עי'
תוי"ט וח"נ.

תוד"ה חייב. עי' היטב הסוגיה
בשבועות י"ח ע"ב. והנה
רוב הראשונים שם (בדף י"ז ע"ב) כ'
דבעשה זה יש גם ל"ת, וכפשטות
הסוגיה (עי"ש רמב"ן ריטב"א ר"ן),
וא"כ קשה מאי קמ"ל מתני' כאן
בעשה זה, הא סו"ס יש כאן גם
ל"ת שבי"ד התירוהו ופשיטא
שחייבין פר ככל האיסורין.

תוד"ה חייב, ולרש"י ג"כ א"ש
דהוי רק עשה].

❦ ט' ע"א ❦

רש"י ד"ה א"ל, בסופו, דגזא
דידיה כדקאי קאי. אך
קשה דלא היה לו להזכיר גזא
"דידך" (וכה"ק שע"י, ועי' גם רש"ש
שכ' דפרש"י דחוק).

רש"י ד"ה ר"א אומר כו' ור"ש
סבר נשיא ומשיח חייבין
בכולן. אך נשיא פטור משמיעת
הקול (עי' מהרש"א).

תוס' הרא"ש ד"ה א"ל, בסופו,
ולא דמי לעשיר כו'. בשער
יוסף הקשה דלא שייך כאן גזא
דידיה או דידך כיון דעיקר תשובתו
דכיון דאידיחי אידיחי.

❦ ט' ע"ב ❦

גמ' מי שחטאתו שוה ליחידים. עי'
רש"ש.

רש"י ד"ה מי שקרבנו שוה לקהל,
דמתכפר בשל קהל. היינו
בטומאת מקדש וקדשיו (תוס'
הרא"ש).

הריטב"א והר"ן שם כ' דאגב
אורחיה קמ"ל דיש כאן ל"ת, אך
לכא' זה קשה דבשלמא אי ידעינן
מקודם שיש כאן עשה, קמ"ל שיש
גם ל"ת, אך כאן גם העשה לא
ידעינן והוא חידוש שצריך לפרוש
באבר מת דיציאתו הנאה לו
כביאתו.

ובשער"י כאן הביא מהראב"ד
דס"ד דכל ל"ת שיש בו עשה ב"ד
פטורין, קמ"ל. אך ע"ז קשה דזה
יכול להשמיענו גם בשבת וכדו'
שיש בה גם עשה וגם ל"ת
[ובתפא"י כ' דנקט מקדש ונדה
דבהני תרתי התחיל הפעולה
בהיתר ונאסרה עליו עי"ש].

אמנם שי' התוס' (שם בד"ה אבל)
דאין כאן לאו רק עשה, ומה דאי'
שם בגמ' אזהרה מנין ויש כאן
לאו, זה רק אליבא דרבי, וכמ"ש
רע"א בתשובה (תנינא קי"ח בד"ה
מ"ש) עי"ש, ולפי"ז א"ש מתנ"י.

תוס' הרא"ש ד"ה אין חייבין, עד
סופו. באחרונים טרחו
ליישב שי' רש"י מהקושיות עליו,
אמנם הכרחו דרש"י מלשון
המשנה "פרוש", דלדברי
הראשונים קשה דאדרבא אסור לו
לפרוש עתה, ולרש"י א"ש, וכ"כ
שע"י ומרומ"ש. [ועי' מ"ש על

❦ י' ע"א ❦

רש"י ד"ה יצא כו' בכפרת יוה"כ.
עי' שער יוסף וח"נ, וכל
השו"ט בסוגיה צ"ב היטב.

רש"י ד"ה א"כ נשיא כו' והם
מתכפרים בכר כו'. עי' תו'
רא"ש.

שם בסופו "ויחיד". זה צ"ע
(מהרש"א וחפץ ה', וח"נ ובנ"ש
כ' דזה ט"ס).

רש"י ד"ה א"ר יוחנן בסופו ואינה
ממש חטאת קבועה. עי'
קה"י ט', ה'.

תוס' הרא"ש ד"ה מתני' כהן
משיח כו' דלא כר"ש. וכ"ה
ברש"י להלן במשנה. ודוקא
בשעיר פליג, אך במשיח לא פליג
כאן במתני' כיון דבכל גווני מביא
פר, ולכן הביא התנא פלוגתא
דר"ש במתניתין דלהלן דפליג גם
בנשיא וגם במשיח (מג"ג שם).

תוס' הרא"ש ד"ה השתא. מדבריו
מ' דהו"ל לתנא לכתוב
"משיח שחטא ואח"כ עבר או
שעבר ואח"כ חטא" כו', ובזה הוי
לא זו אף זו, ועיקר הקושיה אמאי
כתב בהדי נשיא שאצלו יש נפק"מ
משא"כ אצל משיח, ויל"ע.

גמ' והקריב על חטאתו מלמד כו'.
מהייתור קא דריש (ראב"ד
בתו"כ שם, ובקרנן אהרן שם הביא עוד
אופנים לפרש).

שם אחרי המשנה מה"מ. זה קאי
רק על גונא דחטא לפני
שנתמנה וידע אחר שנתמנה,
דלרבנן הוא כהדיוט, דאם ידע ג"כ
קודם, זה פשיטא וא"צ לזה קרא
(חזו"א ט"ו י"ז).

שם גזירה מהיכא תיתי כו' אשכחן
דכתיב כו'. כל הענין כאן
עמוק עמוק מי ימצאנו. אמנם ע"ד
הפשט מצינו כמה אופנים לפרש:
עי' ב"ש ומצפ"א (וכ"ה בעוד
אחרונים) דמשמע ששייך גזירה על
הכלל שיחטאו, אף שלא שייך זה
על הפרט, שזהו יסוד הבחירה,
ולפי"ז מייתי מנגעים שג"כ באים
על חטא, והבשורה היינו גזירה
ודאית שכך יהיה בחלק מהכלל.
ויש מהאחרונים שפ"י שלפעמים
שייך גם התערבות משמיא
בבחירה האישית למען תועליות
מסוימות לכלל או לפרט, עי'
מג"ג, וע"ז מייתי מנגעים שמשמע
שיהיו אפי" בצדיקים שלא ראויים

לזה. ובתוס' הרא"ש ושער"י פי' שאין כאן גזירה שיחטאו אלא זה לשון הודעה בעלמא שכך גלוי וידוע לפניו.

אמנם לכל הפירושים קשה אמאי מייתי מנגעים דוקא ולא מפסוקים מפורשים כגון "וקם העם הזה וזנה" (דברים ל"א ט"ז), וכל פרשת האזינו ועוד, שיש בהם נבואה ודאית שלעתיד יחטאו, וצ"ע.

שבם אדם כי יהיה מן הדבור ואילך. ד"יהיה" לשון עתיד (פיה"מ לר"מ בנגעים פ"ז מ"א, ור"ש בתו"כ, ובא"ר במשנה שם פי' מדכתי' אדם כי יהיה בתר לאמר, לומר דרק מאמירה ואילך מטמא).

רש"י ד"ה פרט לנגעי אונסין כו' ע"י נפיחת שד. וקשה דזה רק למסקנה, וכה"ק תוס' הרא"ש.

רש"י ד"ה רבא אמר, בסופו, ע"י הכאה וכויה. ובראב"ד בתו"כ כ' באונסי בתים כגון מלחת וכדו'. [ועי' צ"פ להסביר החילוק, דנגעים טמאים רק אם זה פנימי וגוף הבית או האדם מתקלקל, משא"כ ע"י שד וכדו' אין קלקול פנימי רק חיצוני].

רש"י ד"ה וישב כו' ודלא כר' יוסי כו'. עי' תוס' הרא"ש.

תוס' הרא"ש ד"ה א"ל כל כך, בסופו, כדי מזונתם בצמצום. ותמוה דא"כ גם עליו קשה מה שהקשה על רש"י ד"לא לחכמים לחם" (ב"ש), וצע"ג.

שבם ד"ה נתן כו' ובישיבה מאי פרנסה איכא. ס"ל כהרמב"ם דלת"ח אסור להתפרנס מהציבור, וכבר חלקו ע"ז ראשונים ואחרונים וכן המנהג.

שבם, בסופו, פרנס על הציבור. דראש הישיבה הוא ממילא פרנס על הציבור (שע"י).

❦ י' ע"ב ❦

גמ' אשריהם לצדיקים שמגיע כו'. הדרש כאן סותר את פשטות הקרא שאומר שזה "הבל" (רש"י עה"פ, ועי' מהרש"א וח"נ).

שבם. עי' חז"ר ר"מ מאימראן שכ' שאם כל הצדיקים היו סובלים בעוה"ז וכל הרשעים נהנים, היה ניחא, דכו"ע מבינים שאלו לעוה"ב לג"ע ואלו לגיהנם, אך כיון שחלק מהצדיקים סובלים וחלק מתענגים, וכן ברשעים, זהו הגורם לבלבול הדעת. וכ' שם דאין מה לחקור בענין כי הוא מסתרי

הבריאה ואין שום אדם בעולם שיוכל להבין זאת.

שם וזה שנזדמנה לו אחותו ופושעים כו'. במהרש"א כ' דמיירי שנתכוין לאחותו (וצ"ע), ובאורח מישור (בנזיר שם) כ' דמיירי דבעבר חטא במזיד.

שם הוא שנתכוין לשם עבירה. עי' תוס' נזיר (כ"ג א' ד"ה ללוט) שב"ג אסור באחותו, ולמ"ד שמותר, פרשו וגדרו עצמם.

שם ויאמר שמשון כו'. כ"ז מיותר ובמדרש ליתא (מהרש"א).

שם למה נקוד על וי"ו כו'. אף שאין הנקודה יכולה להפוך פשט הפסוק, צ"ל דהכונה דידע ידיעה לא ברורה (מפרשים).

שם שרה רבקה רחל ולא. עי' תו' רא"ש ד"ה גדולה.

שם והא קא מתהניא מעבירה. דהא דאמרינן גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, היינו כי במצוה שלא לשמה מעורבת הנאה של האדם ואין היא לגמרי לש"ש, א"כ עבירה לשמה היינו לש"ש לגמרי ללא הנאה כלל, וכאן סו"ס במציאות נהנתה, וע"ז קא

משני שלא היתה לה הנאה כלל (תוס' ביבמות ק"ג).

שם שבשכר מ"ב קרבנות כו'. וגם אצל בלק היה ענין "כא לשמה" ע"י דוד ושלמה (מהרש"א).

רש"י מדקאמר גדולה עבירה לשמה כו' גריעותא הוא. אין דבריו מובנים, דאפשר דחשובה היא אלא דעבירה לשמה גדולה ממנה (ב"ש ועוד).

❦ **י"א ע"א** ❦

גמ' תפשוט ליה מהא דאמר עולא כו'. עי' רש"ש.

שם כיון דמומר לאכול חלב לדם נמי מומר הוי. האי מומר לחלב היינו מומר לכה"ת כולה חוץ מדם, א"נ רק לחלב, ומה שמומר לדם, דאיסורין שוה בכרת ועולין לגבוה ונאמרו בלאו אחד, אך מומר לדבר א' בשאר איסורין, אינו מומר אלא לאותו דבר אפי' לת"ק (תוס' חולין שם ד"ה מעם).

שם וחד אמר להכעיס נמי מומר. עי' בהגהות וציונים בע"ב שהביאו תו' הרא"ש השייך לכאן, ומ"ש דתרי גווני משומד, עי'

❧ י"א ע"ב ❧

גמ' מה להלן כו' אלא ה' אלוקיו.
ולא קאמר מה להלן מלך,
דאה"נ אפי' אם אינו מלך גמור
(וכ"ה בשער"י להלן). ובזה יובן הא
דרכי להלן.

שם הכא אנן כייפינן להו לדידהו.
מהא דלא ענה לו שהיו אז
כפופים לאוה"ע, מוכח דאפי'
בכה"ג יש לו דין נשיא (המאירי
בד"ה המשנה השניה, ח"נ ועוד).

שם ואי לא, לא הוי כ"ג. מלשון
זה משמע דמשיחה בכ"ג
מעכבת (עי' גם ברש"י ד"ה טעון
משיחה), ונחלקו בזה ראשונים
ואחרונים. ולהני דס"ל דמעכבת
צ"ל דמתני' דקתני אין בין כו' אלא
פר הבא כו', והיינו דמרוכה בגדים
הוא כ"ג לכל דבר, היינו אחר
שנגזו שמן המשחה. ובאמת קשה
לומר דאחר שנגזו א"צ משיחה
וקודם שנגזו מעכב אפי' בדיעבד,
וכ"כ להוכיח הקר"א (בנזיר מ"ז)
דלא מעכב, וכ"כ הקר"א כאן
דכונת הברייתא לומר דגם בנו של
כ"ג צריך משיחה, וזה לאו דוקא
וה"ה ריבוי בגדים למנות את הבן.
]ובע"כ צ"ל כן, דהא הברייתא

בתוס' ע"ז (שם ד"ה וחד, בסופו)
דנפק"מ אם מורדין, ולהחזיר
אבידתו. ובתלמיד ר' יונה שם כ'
דנפק"מ לגבי קרבן ושחיטה. ועי'
חזו"א יור"ד ב' א'.

רש"י ד"ה קמ"ל כו' והוא הדין
כו' ונייתי שעיר. דהו"א
דניזיל או בתר שעת התחלת
החיוב, או בתר שעת סיום החיוב,
והחצי השני נגרר אחריו (וכ"כ
בקה"י סוס"ג).

רש"י ד"ה מדאישתני לודאי כו'
אישתנו נמי לקרבן ספק.
תמוה, דבמאי אישתני גופו, דסו"ס
בכל גוני מביא אשם תלוי, ומאי
סברא היא זו. ע"כ נ"ל דהא
המביא אשם תלוי ואח"כ נודע לו
שחטא צריך להביא חטאתו
הודאית, וכיון דבחטאת אישתני
גופו דמעיקרא כשבה והשתא
שעיר, י"ל דאף חיוב האש"ת שלו
אינו שוה. ואפשר אף כונת רש"י
לזה (מג"ג).

רש"י ד"ה אוכל נבילה וטריפה
כו' שהנפש קצה בהן. עי'
תוס' הרא"ש. (ומה שהקשה מטריפות,
בתוס' בע"ז שם (הביאום כאן במסורת
הש"ס תי' ע"ז).

מייתי קרא דעשירית האיפה, ובוה א"צ כהן משיח, עי' תוס' הרא"ש במתני' (נדפס בעמ' הבא).

שם ולא כל דבעי מלכא מורית מלכותא לבניה. לשון זה צ"ב, ואפשר דכונת הגמ' דאת"ל דבעי משיחה כשנחלקו עליו, אך במחלוקת בין בני המלך עצמם (כשלמה ואדוניה) אמאי יצטרכו משיחה, והא המלך הוא הקובע והוא מוריש המלוכה לבן הנבחר (וכ"מ מפיה"מ לר"מ כריתות א' א').

שם באפרסמא דכיא. אך קשה דמ"מ למלכי ישראל שאין בהם משיחה כלל, אפי' לראשון, אמאי מושחין מפני המחלוקת, ועי' חי' ראל' מאלין נ"ח ב'.

רש"י ד"ה א"ל הרי צרתך בכבל כו' דהוי על גבך כו'. לפי"ז קשה מה הקשה לו רבי מהא דמלכי ישראל, ומ"ש בזה השער"י (בד"ה וחזה היות) צ"ע דודאי ידע רבי המציאות אם כפוף לריש גלותא. ואפשר דזה ענין גבולי, דהא בכמה דברים בני בבל כייפי לבני א"י, עי' תוס' סנהדרין ה' ע"א ד"ה דהכא.

רש"י ד"ה אין בין כהן משיח כו' ולא "משל ציבור". כונתו

בזה דגם פר הע"ד של ציבור בעינן כ"ג המשיח, ואין כהן הדיוט יכול להקריבו (ח"ג ושע"י), וכ"ה להדיא בפרש"י כת"י, וכשיטתו בקידושין ל"ו ע"ב, ודלא כתוס' שם ובמגילה.

❧ **י"ב ע"א** ❧

גמ' ומקלו של אהרן "שקדיה ופרחיה". לכא' א"צ לכתוב זה, דשקדיה ופרחיה היו חלק מהמקל. ועי' תו"י ותורא"ש ביומא שם שהק' אמאי תני פרחים הרי נעשו לשקדים, ותי' דמ"מ נשאר גמ' פרחים, ושמא זה קמ"ל כאן וע"כ תני להו בנפרד.

שם אמר רבי אמי האי מאן דבעי לידע כו'. הביא כאן כ"ז דשייך למושחים המלכים על המעיין לסימן שתימשך מלכותם (הורה גבר בד"ה אמר).

שם דלא נשיב זיקא אי משך נהורה נידע כו'. אך אם ליתא זיקא ואין סיבה שיכבה הנר, מה סימן זה אם דולק, אא"כ נימא דהסימן רק להיפך אם כבה, אך במהרש"א כ' להדיא דהסימן רק לטוב עי"ש, וצ"ב. (ועי' תו' רא"ש ד"ה אמשיך).

שם גרסו מתניתא. היינו מה שעתיד הרב ללמדם, שעיי"כ יבין טוב יותר וגם יכיר שגיאותיו (מאירי).

שם דכתיב והיו עיניך כו'. היכן רמוז כאן להסתכל על פיו, עי' מהרש"א שפי' דלפעמים דבור האדם משתמע לתרי אנפי, ועיי' עקימת שפתיו ועיניו ניתן להבין כונתו, והיינו את "מוריך", על פיו שמורה לך כונתו.

שם בפך לא נמשכה מלכותן. כי הקרן דבר המתקיים, משא"כ פך היא כלי חרס ונשבר בנפילתו (מהרש"א במגילה שם).

שם ת"ר משיח יכול מלך. אך כתי' כאן כהן ולא מלך ומאי ס"ד. ובב"ש פי' דר"ל אילו נאמר רק משיח, וכן להלן, ובאלף המגן הק' דא"כ הול"ל ברישא כהן, וע"כ פי' (עפ"י הירושלמי) דהו"א דאה"נ שלשתן חייבים (מלך, כהן משיח, ומרובה בגדים) והא דכתי' כהן לרבות גם מרובה בגדים, וע"ז קאמר ת"ל משיח ולאפוקי מרובה בגדים.

רש"י ד"ה אין לכם כו' שוב אינכם מחזירין אותו. כך

היתה קבלה בידם (רש"ש כריתות ה' ע"ב). ועי' זרע אברהם.

רש"י ד"ה אתיא שם שם כו' וכתוב ונועדתי שמה כו'.

מה שהוצרך לפסוק זה עי' יומא ב' ע"ב "היכא דאיכא דדמי ליה" כו', אמנם פסוק זה לא מדבר בארון ובקה"ק דוקא אלא במשכן, עי' אלף המגן (בגמ') דע"כ מביא בתחילה קרא דנועדתי היינו מקום הכפורת וא"כ גם שמה היינו מקום הארון.

רש"י ד"ה שמא ח"ו מעלתי כו' שנגעתי בו כו'. ברש"י

בכריתות כ' ששמתי שם יותר מידי. ובח"נ כ' דכונתו כאן שמא מתוך נגיעה בא לידי סיכה, ובראש משביר פי' שמא נגע בטיפות השמן שבזקן (וברש"י כתי' ליתא תיבות "שנגעתי בו").

רש"י ד"ה קרא ורוביא כו' טפי משאר ירקות. ויש בהם שמתוקים (רש"י בכריתות).

רש"י ד"ה מכותחא, בסופו, לפי שדמיהן יקרים. ואף שהוא עשיר, צריך להתנהג בפחות (עי' מהרש"א).

תוס' הרא"ש ד"ה וכשהוא מספר, את זקנו. העירו מזה על מה שמובא (עי' באר היטב יור"ד קס"א ה') שעפ"י קבלה אין לנגוע כלל בזקן (עי' בן יהודע ואגרו"מ או"ח ח"ד קי"א).

❦ **י"ב ע"ב** ❦

גמ' והשני כל מצות כהונה עליו. חוץ מפר יו"כ ועשירית האיפה שזה פשוט וא"צ לר"מ להזכיר זה (ב"ש).

שם כהן גדול משום איבה. משמע דמעיקר הדין מדאו' הוי כ"ג (יכ"ה בב"ש), אך א"כ קשה דשפיר מצי לסבור כמתני'. ומכח קו' זו כ' הרשב"א (במגילה ז' ע"ב) דמתני' איירי אפי' במילי דרבנן. ועי' פנ"י שם ט' ע"ב, והאריכו המפרשים בענין זה [ותלוי ברש"י ותוס' ביומא ועוד, מה דינו של השני מדאו'].
שם ונסיב לה אליבא דתנאי. לכאורה שינויא דרב חסדא ודרב יוסף חדא מילתא היא ומה בין דא לדא. אבל למאי דפרישית אתי שפיר, דנפ"מ טובא לענין פסק הלכה, דלרב חסדא דאמר

סיפא ר"מ, משמע דר"מ גופא אמר להך מילתא, ומדנשנו בלשון סתם משנה, ממילא משמע דהלכה בהא כר"מ לגמרי דאמר כל מצות כהונה גדולה עליו, והיינו שעובד אפילו לכתחילה, משא"כ בשינויא דרב יוסף, דאמר דלאו ר"מ גופא תנא לה הך סיפא דמתני' אלא רבי הוא דנסיב לה כר"מ, א"כ שפיר מצינן למימר דרבי גופא נמי לא סבר כר"מ אלא לענין דיעבד דאיירי בה עיקר בבא דסיפא, כיון דהוי מידי דאורייתא, משא"כ לענין לעבוד לכתחילה דלא הוי אלא מדרבנן, שפיר מצי רבי לסבור כר' יוסי" (ל' הפנ"י במגילה שם. עי' תוס' הרא"ש ד"ה ר"י).

שם א"ל הונא בריה דרב נחמן לרב פפא תנינא כו'. א"כ שפשט מהא, אמאי איבעיא ליה בנצטרע דוקא ולא איבעיא ליה משיח שנהיה בעל מום מהו, עי' היטב משך חכמה ויקרא כ"א י"ג.

גם יל"ע בכל הסוגיה אי מיירי במום קבוע או עובר, דמרש"י (ד"ה עבר) משמע דזה קבוע, אך בתוס' הרא"ש משמע אף במום עובר אלא שאין זה בידו להתרפא כמו קרי, ועי' בהורה גבר שכ' דלא

❧ י"ג ע"א ❧

גמ' דין הוא שיקדים המכפר למתכפר כו'. המפרשים נחלקו אם ברייתא זו חולקת על לעיל, דדין הוא וא"צ לקרא, או לא.

במתני' להחיות. האריכו המפרשים והפוסקים אם האי להחיות היינו פיקרו' או פרנסה.

שם לכסות. והפוסקים דנו (עפ"י הירושלמי) באישה לכסות ואיש להחיות (אם להחיות היינו פרנסה) מאי.

שם בגמ' הוא קודם לרבו. כדאי' בב"מ ל"ג דאבידת עצמו קודמת לאבידת רבו (ש"ך רנ"ב).

שם כהן גדול קודם לנביא. זה צריך טעם, דלכא' מעלת הנביא גדולה יותר שהוא מוכיח לכלל ומתקן את העם, וגם בדרגתו האישית הא הקב"ה מדבר עמו וכו', משא"כ כה"ג. [ובס' תפארת ציון (במדבר רבה פרשה ו') כ' דתועלת עבודת כ"ג היא לכולם, משא"כ הנבואה בעיקרה נועדה להוכיח החוטאים].

ידע הטעם שיפקע קדושה ממנו, אך לכא' זה קשה דוקא להחזו"א (עי' להלן על תוס' הרא"ש ד"ה מידחא), אך להקר"א זה היתר דוקא באלמנה כי ע"ז קאי הקרא וא"ש. גם יל"ע בנצטרע דלכא' זה מום עובר, וגם ל' רש"י "אין לך מום גדול מזה" צ"ע (ועי' אלף המגן), וכ"ז צ"ע היטב.

שם שאינו בפריעה ופרימה כל עיקר. כי הקריעה בסוטה אינה ענין אבילות, וכל קריעה בה שפיר דמי, ועל קריעה זו קאמר דכ"ג לא יקרע, והיינו כל עיקר (מג"ג).

רש"י ד"ה רבי הוא כו'. בתוס' הרא"ש פליג ע"ז.

רש"י ד"ה לפתוח ראשון, לקרות בתורה. אף שקריאת התורה דרבנן, אפ"ה אפשר דס"ל ד"וקדשתו" הוא דאו' (ונחלקו בזה הראשונים), דכיון שנהגו בזה יש כאן כבוד לכהן לפתוח ראשון.

תוס' הרא"ש ד"ה מידחא דחי, בסופו, מכל דין כהונה לגמרי. בקר"א ובחזו"א (ט"ו, ט"ו) נחלקו אם האי בעיא באלמנה דוקא או לכל דיני כ"ג.

שם והתניא משוח מלחמה קודם לסגן כו'. עי' תוס' הרא"ש ד"ה איבעיא להו, ודבריו מוכרחים מהא דנקט מהו לענין טומאה, א"כ ידע השואל מהברייתא דלהחיותו שאני, וא"כ קשה מה מקשה כאן הגמ' מזה (ובאמת בגמ' כת"י ליחא בברייתא דלעיל "משוח מלחמה קודם לסגן", ולפי"ז כאן זו ברייתא אחרת), ועי' היטב בנזיר שם בתוד"ה והתניא, וצע"ג. [ובהגהות ברכת יצחק על תוס' הרא"ש (בס' ברכה לראש) כ' דכונת הרא"ש ששאל לענין טומאה, דלהחיותו מסברא פשוט ליה ולא מהברייתא שאותה לא ידע כלל. ובספר חו"ב כ' שמא אגב ההיא דנזיר (ששם לא מובאת כלל הברייתא דלעיל) נקט גם כאן האי לישנא].

במתני' ממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה. נחלקו המפרשים אם דין זה רק בממזר או גם בנתין וגר וכו', וכן נחלקו אם דוקא כשהכ"ג ע"ה או אפי' אם הוא ת"ח אלא שהממזר גדול ממנו בחכמה.

שם יקרה היא מפנינים מכ"ג שנכנס כו'. לעיל בגמ' לגבי חכם קודם למלך אמרינן מסברא כי חכם שמת אין לנו כיוצא בו

כו', ויל"ע למה צריך גם לסברא וגם לפסוק כאן, וכן האם ת"ח קודם גם למלך וא"כ כ"ש לכ"ג שהמלך קודם לו, ויש במפרשים חילוק בין ת"ח ממזר לכשר, או בין "חכם" ל"ת"ח", ועוד, וצ"ע היטב.

שם. וכ"ז בשאר דברים, אך בקריאת התורה לעולם כהן ואח"כ לוי ואח"כ ישראל אפי' ת"ח, מפני דרכי שלום (ב"י קל"ה).

שם מפני מה הכל מושלים בעכברים. במרומ"ש פי' דרודפים אותם אפי' בלא הנאה מכך, וע"ז אמר שסורן רע ומזיקים בלא הנאה.

רש"י ד"ה אמו קודמת לכולם, דאית ליה זילותא טפי. ואף קודמת לו בעצמו (פוסקים, ולא איירי כאן בפיקו"נ), אמנם מ' דדוקא אמו ולא אשה אחרת בעלמא, וכהא דמתני', אף שאין זה כאן מדין כיבוד או"א, דבדין כיבוד או"א אביו קודם, ויל"ע היטב.

תוס' הרא"ש ד"ה אלא זה כו' אלא לאשמעי' כו'. אך א"כ אין זה שייך לנד"ד דפר הע"ד ופר ע"ז ע"י (מרומ"ש).

שם ד"ה מ"ט כו' לאו אורח ארעא כו'. לכא' האי טעמא שייך גם כאן (וכה"ק חסדי דוד, וכ"נ כוונת הרש"ש להק').

שם ד"ה משה בשמן המשחה. מכל דבריו כאן מוכח דס"ל דבזמן שהיה שמן, המשיחה מעכבת, ויש מהראשונים דס"ל דאף בזמן שהיה שמן, אם נטמא כ"ג וממנין אחר תחתיו, א"צ למושחו, ולפי"ז א"ש טפי כאן.

שם ולא נהירא דא"כ כו'. ר"ל דע"כ א"א לומר דהמרוכה בגדים משמש עתה ככהן גדול, כי זהו הדין הבא בכרייתא, אע"כ לפי הי"מ המרוכה בגדים הוא כהן שעבר, והמשיח חזר לשמש ככ"ג, וכמו במתני' עיי"ש ברש"י ד"ה וזה וזה.

שם ופי' הרב ר' משה כו'. וכ' המפרשים (ע"י גם בתוספות נזיר עם פי' ארזי הלכנון) דהיינו ששניהם משמשים עתה.

שם ד"ה מרובה בגדים כו'. לגירסא דידן בגמ' היינו כפשוטו שהמרוכה בגדים משמש עתה ככ"ג, ונתמנה לאחר שנגזז השמן ונטמא כ"ג המשיח, והוא קודם לו כיון שעובד עכשיו, אך

הרא"ש לא גרס כאן בגמ' "מחמת קריו", וכסהוגיה בנזיר עיי"ש, וא"כ לדבריו זה להיפך, שהמרוכה בגדים הוא הכ"ג הראשון, והמשיח הוא הכהן שהתמנה באופן זמני ועבר, ולכן היה ק' לו איך יתכן זה, וע"ז פי' כו'. (עפ"י שע"י והורה גבר).

שם ומת כה"ג. היינו הראשון (ליתר ביאור ע"י תוס' בנזיר מ"ז ע"ב ד"ה מרובה, אלא ששם כ' שהוא גלה והרא"ש כ' שהוא מת).

❦ י"ג ע"ב ❦

גמ' וממה שאוכל חתול. בגלל שאוכל עכבר, וחדא גינהו (אחרונים).

שם ביצה מגולגלת. מבושלת רכה.

שם כשחכם נכנס אחד עומד [זה שהחכם נכנס בד' אמותיו] ואחד יושב [זה שהחכם עבר מפניו].

שם מפסיעין. כשהתלמידים יושבין בבית המדרש ע"ג קרקע, ההולך ע"ג מסיבתן לישב במקומו, נראה כפוסע על ראשי העם (רש"י מגילה כ"ז ע"ב ד"ה ולא פסעת).

שם על ראשי העם. עי' דרישה רמ"ד ה' שהאריך להסביר דין זה, ובח"נ כ' דאפשר דרבים צריכים להם היינו בענינא דעלמא.

שם אמר רשב"ג לא בעי למיהוי היכרא בין דילי לדילהו. לפי שחלוקים בהרבה דברים כמו לענין קרבן וכדו' (מהרש"א), וכן נשיא דומה למלך ובעינן אימתו עליך (יעב"ץ), ע"כ בעינן היכר ביניהם.

שם נתקין מילתא כי לדידן כו'. כ"ז עשה כדי לחזק כבודם של ת"ח ולא יתנהגו הנשיאים בגדולה יתירה על החכמים, ורצו שיהיו ר"מ ור"נ נשיא ואב"ד לזמן מה עד שיתקנו ענין זה, ואח"כ יחזירו הנשיאות לרשב"ג (בן יהוידע).

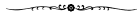
תוס' הרא"ש והיו השתיים מכאן והשתיים מכאן כו'. דבריו תמוהין לכא', דאם ב' מכאן וב' מכאן, א"כ ליתא לכל המחלוקת ומאי סימן שייך בזה, וע"כ דהגודל

אינו מן המנין, וא"כ הדקו"ל דנסיים באמה, וכה"ק בשער יוסף, ותי' צ"ב.

❦ י"ד ע"א ❦

גמ' אמרו משום ר"מ אמר, ר"מ לא אמר. הנה בכל המשניות איתא "ר"מ אומר" ו"דברי ר"מ", ומאי שנא דוקא בדין זה לא רצה רבי לומר כן אלא לשנות ולומר "משום" ר"מ, וביותר תמוה דברי שא דהא מתני' אי' התם "דברי ר"מ" בדין זה גופא! ול"מ למי מהמפרשים שעמד בזה, וזה פלא.

אמנם בס' "דורות ראשונים" (חלק ראשון כרך ה' פנ"ז עמ' תל"ה) עמד בזה והוכיח מכאן דהמשניות היו כתובות לפני זמנו של רבי והוא השלימן וסדרן, ורישא דמתני' שם היתה כתובה לפניו ולא שינה הלשון, ובמה שהוסיף רבי בעצמו שינה את הלשון, ע"ש.

הוספות להגהות וציונים

(ששלחתי ל"עוז והדר")

ושגגתו חטאת, פטורין לגמרי".
ולפי"ז א"ש.

שם ע"ב גמ' שורה 10 "דהא קא
מיייתו הני שעיר והוא
לא מיייתי". בגמ' כת"י כ"ז ליתא,
ובאמת זה נראה מיותר.

שם רש"י הראשון במשנה וכן
המשיח וצבור הוא. ברש"י
כת"י הנ"ל ליתא תיבת "הוא"
וכ"ה ישר.

דף ח' ע"א רש"י ד"ה אשכחן.
צ"ל ויחיד ונשיא כו'
וכ"ה ברש"י כת"י.

שם רש"י ד"ה מאי ניייתי. צ"ל
אנשי עיר הנדחת דבשוגג
(והשאר נמחק – מצו"ד).

שם תוד"ה שהיא. צ"ל מפיק לה
והפר את בריתי (אור ישועה
בילקוט מפרשים).

שם ע"ב גמ' מילה ראשונה צ"ל
"מן" ללא וא"ו (רש"ש),
וכ"ה בפסוק.

שם רש"י הראשון. הלשון משובש
וצ"ל כך: "למן היום אשר

דף ג' ע"ב תוס' הרא"ש ד"ה אמר
ר' יוחנן. צ"ל כאוכל
ספק חלב משום כו'.

דף ה' ע"א רש"י ד"ה אף קהל
האמור למטה. "הכי
דריש ר"מ" הוא דיבור חדש (הורה
גבר), ופשוט.

דף ו' ע"א רש"י ד"ה אף חטאת.
צ"ל דמן לפנים (רש"ש
ומרא"כ).

שם ע"ב גמ' שורה 11 כדי לחלק
כו'. מכאן זה תירוץ אחר
ול"ג ב' התרוצים יחד כמבואר
להדיא בר"ח, וכ"ה בדק"ס דתי' זה
ליתא וגם לא היה לפני רש"י.

דף ז' ע"א גמ' שורה 22. צ"ל מה
ציבור הורו כו'
בהוראתן (גמ' כת"י דבליצקי)
ופשוט.

שם רש"י ד"ה ומביא אשם ודאי
בא"ד שאם הורו בשחייבין
על זדונו כרת ושגגתו אשם. יעוין
רש"ש שהתקשה מאוד בדבריו, אך
ברש"י כת"י (דבליצקי) איתא "שאם
הורו בדבר שאין חייבין זדונו כרת

צוה ה' והלאה לדורותיכם, והלאה כלומר שאר מצוות מכאן ואילך, איזו היא כו' (באה"מ).

דף י' ע"ב גמ' בסוף העמ' אפילו טובתן של רשעים. מילת "אפילו" אין לה מובן, ובגמ' כת"י ליתא, ובגמ' יבמות שם אי' "כל".

שם רש"י ד"ה נתכוונה לשם מצוה. אין מילים אלו בגמ' ואין זה ד"ה אלא חלק מפירושו ושייך לעיל לד"ה אלא אימא (תוקפו של יוסף).

דף י"ב ע"א גמ' בסוגריים מרובעות [דמתא מחסיא למיכל]. לפרש"י כאן גירסא זו לא תיתכן, דל"ש כלל למתא מחסיא, וליתא בכל

הדפוסים ובכריתות שם והיא גי' משובשת (דק"ס שער יוסף ועוד). דף י"ג ע"א רש"י ד"ה בגין יום. צ"ל וכבש גלל עומר (רש"י כת"י).

שם ע"ב גמ' בני ת"ח שממונים אביהם פרנס כו'. יותר נכון לגרוס בני חכמים, וכ"ה ברא"ש קידושין פ"א נ"ט ובריי"ו וברמב"ם וכ"מ מרש"י כאן.

שם בגמ' פשט גרס כו' וברש"י ד"ה פשט: "פירש". ק' דלפי"ז הוא פירש לפני שלמד וגרס. ובדק"ס אות ג' הביא דל"ג "פשט", וכן ליתא בגמ' כ"י [ובהערות שם הביא מס' הגדות התלמוד (הקדמון) "גרס ותנא פשט ותנא" וא"ש].

ברש"י ז' ע"א על רש"י ד"ה ומביא צ"ל איני מוצא.

